

Helvi Karhumäki – naisilmailun uranuurtaja 16.4.1907–4.6.1996¹

Naisilmailun kehto keinui 90-vuotta sitten Etelä-Pohjanmaalla. Huhtikuun kuudentenatoista vuonna 1907 syntyi tyttö, Helvi Maria, Peräseinäjoella, Kihniän kylässä, vauraalla Yli-Kihniän tilalla maanviljelijä Alfred Marttilalle ja hänen vaimolleen Amandalle os. Kihniä.

Helvi aloitti koulunkäyntinsä Peräseinäjoen kansakoulussa ja kävi keskikoulun Seinäjoen Yhteiskoulussa. Vuonna 1920 toimintansa aloittaneessa Kauhajoen kotitalouskoulussa hän suoritti vuonna 1925 kotitalous- ja emäntäkoulukurssit. Valmistuttuaan hän toimi kotitalousneujana Seinäjoella. Hän opiskeli myös kansankorkeakoulussa Orivedellä. Helvillä oli ammattiajokortti ja isän ostama auto. 1920-luvulla nainen auton ratissa oli harvinaisuus.

Nuoruudessaan Helvi harrasti myös teatteria, hän oli innokas kankaankutoja, soitti pianoa ja oli taitava piirtäjä. Helvi aloitti Seinäjoella pesäpallotoiminnan. Lauri Pihkala tutustui siihen ja toivoi Helvin panostavan myös koko Etelä-Pohjanmaan alueen toimintaan. Helvi piti puheita ja esitelmiä Sampolan nuorisoseuran tapahtumissa. Lisäksi hän veti kursseja ympäri maakuntaa säilönnästä ja kasvimaiden perustamisesta.

Helvi Marttilan omasta artikkelista v. 1931 *Aero*-lehdestä löytyy seuraava ote:

”Vuonna 1928 liityin Etelä-Pohjanmaan ilmapuolustusyhdistyksen jäseneksi. Kyselin silloiselta jäsentenkerääjältä naisten kouluutuksesta lentäjäksi, mutta en saanut selvää vastausta kysymykseeni – yliolkaisten hymyilyn ainoastaan. Olin jostain

saanut päähäni, että feminiinitkin lentävät ja suorittavat lentotehtäviä. – Kului vuosia – ilmestyi lentäjättäriä – ei Suomessa – ihailin heitä, luin joka rivinvälinkin, mitä heistä oli kirjoitettu, kunnioitin heitä, mutta samalla heräsi minussa ajatus; ehkä kuitenkin voisin koettaa minäkin? Mutta missä – en tiennyt, toivoin vain jostain tulevan lentäjän, koneen, jolta saisin alkusysäyksen. Kun jotain sydämestään toivoo, tapahtuu se ja niin tapahtui minullekin. Vuonna 1930 maaliskuun 23 päivänä näin koneen ja tuon ilmojen Ikaroksen lentävän Oriveden taajaan asutun kirkonkylän yläpuolella ja laskeutuvan läheiselle kirkkojärvelle. 'Se on Tiira ja Karhumäen veljesten itse rakentama' – kuulin kerrottavan. Aika oli tullut, sain lentäjäveljeksiltä luvan 'koulutuuksista'. – Niin se alkoi. Sain muutamia 'koulutuureja' ja matkalentoja viime keväänä".

Ensimmäiset kokemukset lentokoneen ohjaamisesta Helvi Marttila sai 24.3. tutustumislennolla Orivedellä ja matkalennolla Orivesi–Tampere. Silloin Helvi totesi itsellään olevan ”päättä lentäjäksi”.

Toukokuussa Helvi Marttila kävi Helsingissä psykofysiologisella laitoksella ja sai luvan aloittaa opiskelun ohjaajalentäjäksi.

Ensimmäinen yksinlento toteutui 15.4.1931. Helvi kuvasi yksinlentojaan seuraavasti: ”Lokki nousi – nousi. Se nousi korkeammalle ja kevyemmin, olinhan yksin. Olin onnellinen, se oli ihmeellistä. Viimeisillä yksinlennoilla tunsin kuinka kevätaurinko ja lämmin tuuli hyväili minua antaen ikäänkuin rohkeutta ja innostusta elämään lentäjän suurenmoista ja vaihtelevaa elämää”. Opettaja totesi, että laskut olivat loppuunvedettyjä ja pehmoisia.

Naisen koulutus ja vallankin hänen yksin suorittamansa lentoharjoitukset herättivät huomiota. Sanoma- ja kuvalehdet kirjoittivat tästä ja *Keskisuomalainen* oli jo hyvin toiveikas. ”Helvi Marttila, 23-vuotias pohjatar, jonka äskettäin kerroimme suorittaneen ensimmäisen yksinlentosensa Keljossa, edistyy tässä miehen päättä vaativassa urheilussa aimo askelin”.

Opettajana oli Niilo Karhumäki. Loppukokeissa Helvi lensi kahdeksikot ja maaliinlaskut sekä korkeuslennossa nousi 2600 metriin. Tarkastajien lausunnon mukaan hän selviytyi sekä lento- että tietopuolisista kokeistaan erittäin hyvin. Hän

lentokoneita Kuorevedelle korjattavaksi.

Perheessä oli Keljossa syntyneet kaksi tytärtä ja muuton jälkeen Kuorevedellä syntyivät kaksi tytärtä ja kaksi poikaa. Helvi Karhumäki oli perustamassa yhteiskoulua, joka toimi 1948 ensin kotikouluna ja virallistettiin 1.9.1950 Kuoreveden yhteiskouluksi. Samoin hän oli perustamassa elokuvateatteri Korpieloa. Kun Kuorevedellä filmattiin 40-luvulla "Hallin-Janne" -nimistä elokuvaa, olivat filmitähdet luonnollisesti elokuvia rakastavan Helvin vieraina.

Helvi Karhumäki näki Kuoreveden Hallin kehittymisen lentokoneteollisuuden keskukseksi. Yritysvieraat olivat usein nähtyjä vieraita heidän kodissaan, alkaen liikemiehistä valtakunnan poliittisiin päättäjiin. Jopa pääministeri Urho Kekkonen vieraili heillä. Helvi toimi myös PR- ja edustustehtävissä. Hän koki miehensä rinnalla lentoliikenneluvista käydyt kamppailut, Karhumäki Airwaysin muuttumisen Kar-Air Oy:ksi ja fuusioitumisen Finnairiin. – Helvi filosofoi: "Kaikella on aikansa, aikansa on jokaisella asialla taivaan alla".

Hän jäi leskeksi vuonna 1978 ja muutti Kuorevedeltä Espooseen tyttärensä luokse 1987. Häntä ympäröi 6 lasta, 11 lastenlasta ja 2 lastenlastenlasta. Kaksi viimeistä elinvuottaan hän vietti Mäntyrannan palvelukodissa Espoon Matinkylässä.

Suomen Ilmailumuseolla, Vantaalla Helvi Karhumäki vieraili muun muassa lahjoittaessaan museolle miehensä Niilo Karhumäen vuonna 1933 voittaman raskaan hopeisen Petsamo-pokaalin ja Pohjoismaisen lentopalkinnon vuodelta 1936. Viimeksi hän kävi museolla 6.4.1991 "Naiset Suomen Ilmailussa" -näyttelyn avajaisissa.

Kansainvälinen naislentäjäjärjestö The Ninety-Nines Finnish Section ry. kutsui uranuurtajanaislentäjän Helvi Karhumäen kunniajäsenekseen 25-vuotisjuhlakokouksessa 1994.

Suruviesti tavoitti meidät puolustusvoimien lippupäivänä 4. kesäkuuta 1996. Hän oli kuollessaan 89-vuotias. Hänet saatettiin haudan lepoon Kuorevedelle miehensä Niilo Karhumäen viereen, paikkakunnalle, minkä hyväksi hän teki elämäntyönsä.

Anneli Kokkola
Helvi Karhumäki –
naisilmailun
uranuurtaja
16.4.1907–4.6.1996

Lähdeviite

- 1 Suomen Ilmailumuseolla, Vantaalla, Helvi Karhumäen 90-vuotismuistojuhlissa 16.4.1997 pidetty esitelmä.